

technologies].

7. Morze, N. V. (2008). *Modeli efektyvnoho vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh ta dystantsiinykh tekhnologii navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi*. [Models of effective use of information and communication and distant learning technologies in higher education].

8. Petrushin, V. I. (1991). *Muzykalno-esteticheskoe vospitanie starshih shkolnikov v usloviyah svobodnogo vremeni*. [The musical and aesthetic education of senior schoolchildren in conditions of free time]. Moscow.

9. *Sovremenniy slovar – spravochnik po iskusstvu*. (2000). [Modern Dictionary – guide to art]. Moscow.

10. Sveshnikov, A. V. *Sbornik statey*. (1970). [Digest of articles]. Moscow.

11. Solomonik, F. A. (1977). *Muzykalnyy samodeyatelnyy kollektiv kak faktor garmonicheskogo razvitiya lichnosti*. [Musical amateur collective as a factor of harmonic personality development]. Leningrad.

12. Shostak, H. V. (1996). *Muzyka masovykh zhanriv yak faktor formuvannia muzychnoi kultury pidlitiv*. [Music genres mass as a factor in the formation of musical culture of teenagers]. Kyiv.

13. *Entsiklopedicheskyy muzykalnyy slovar* (1959). [Encyclopedic Music Dictionary]. Moscow.

14. Yutsevich, Yu. E. (1988). *Slovar muzykalnykh terminov*. [Dictionary of musical terms]. Kyiv.

15. <http://moodle.kspu.kr.ua/course/view.php?id=1331>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕВЧЕНКО Інга Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: особливості професійної підготовки студентів мистецьких факультетів педагогічних вищих навчальних закладів у рамках сучасної гуманітарно-культурологічної парадигми.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHEVCHENKO Inha Leonidivna – Ph.D., Associate Professor Department of Musical Art and Methodology of Musical Education Centralukrainian State Pedagogical University named Volodymyr Vinnichenko.

Circle of scientific interests: features of professional training of students of art faculties of pedagogical universities in the framework of the current humanitarian and cultural paradigm.

Стаття надійшла до редакції 07.04.21р

УДК 378.147.091.33-027.22:78

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-145-149

ШЕВЦОВА Олена Борисівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-6836-0657>

e-mail: egorbenko95@gmail.com

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Компетентісно спрямована парадигма освіти виходить із того, що інтенсивний і динамічний розвиток особистості відбувається продуктивно, якщо створені умови для задоволення її базових потреб, зокрема потреби в саморозвитку, самоорганізації і реалізації свого творчого та життєвого потенціалу, потреби в пізнанні відповідно до індивідуального способу освіти, що детермінує індивідуальні когнітивні стратегії.

Людина, як унікальна система особистісних смислів, індивідуально своєрідних способів упорядкування зовнішніх вражень і внутрішніх переживань є не пасивним об'єктом впливу навколишнього середовища, а активним суб'єктом діяльності. Тому

розвиток професійно значущих особистісних якостей майбутнього фахівця відбувається через його активну діяльність, котра у свою чергу вимагає виявлення високого рівня креативності, творчості, самостійності й детермінується певними педагогічними умовами. Визначення педагогічних умов формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва спирається, насамперед, на психолого-педагогічний принцип єдності свідомості й діяльності, відповідно до якого діяльність людини зумовлює формування її свідомості, усіх її психічних якостей, котрі, у свою чергу, спрямовують і регулюють практичну діяльність людини. Відтак, створення художньо-творчого середовища є важливою педагогічною умовою, що

покликана плідно й ефективно вплинути на формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему впливу середовища на особистість досліджували у своїх працях такі вчені, як Ю. К. Бабанський, І. Д. Бех, Л. С. Виготський, І. А. Зязюн, О. Д. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн, В. І. Слободчиков та ін.

У змісті освітнього середовища основне місце науковці відводять особистості. Середовище починається там, зазначає В. І. Слободчиков, де відбувається зустріч того (стретіння), що вже є і того, що будується (творчість), у спільній проєктувальній і прогнозувальній діяльності, в якій між окремими інститутами, програмами, суб'єктами освіти, освітніми діяльностями починають вибудовуватися зв'язки і відносини [7, с. 183].

Середовище мистецької освіти, зазначає Л. М. Масол, – це естетичне оточення учня в шкільному житті, сукупність об'єктивних зовнішніх умов і факторів, соціальних об'єктів і мистецьких предметів, необхідних для її успішного функціонування. Це система цілеспрямованих естетико-педагогічних впливів на художній розвиток школяра на уроках мистецтва, а також інтенсифікація додаткових естетичних чинників, які містяться в соціальному й просторово-предметному оточенні. Естетизація загальноосвітньої сфери й середовища містить комплекс організованих і спрямованих певним чином художньо-педагогічних заходів (мистецькі акції та дії), що змінюють якісні параметри навчально-виховного процесу, всього освітянського простору закладу, життєдіяльності учнів у школі й поза її межами й разом із сукупністю сучасних засобів навчання сприяють уходженню учнів в енергетичне поле мистецьких цінностей, посилюючи їхній ціннісно-емоційний резонанс і поліхудожній вплив [4, с. 267].

Упроваджуючи в науковий обіг поняття «освітнє середовище» (Л. М. Масол), «культурно-освітнє середовище» (О. Є. Реброва), «культурно-естетичне середовище» (Г. І. Сотська) та ін., представники мистецької освіти визначають його як систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, котрі містяться в соціально-педагогічному й просторово-семантичному оточенні (Л. М. Масол); як ефективну педагогічну взаємодію учасників навчального процесу (О. Є. Реброва); як підсистему освітнього середовища, у якій майбутній вчитель, вступаючи у взаємодію з культурно-естетичним середовищем,

опановує його через власний досвід, є носієм естетичних цінностей, суб'єктом (Г. І. Сотська).

Мета статті – обґрунтувати сутність художньо-творчого середовища як ефективної педагогічної умови формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічні умови науковці визначають як взаємопов'язані елементи цілісної системи, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, які сприяють ефективності педагогічного процесу, досягненню мети, розв'язанню педагогічних завдань, охоплюють середовище, діяльність суб'єктів, зміст навчання, форми, методи, способи, прийоми, технології навчально-виховної взаємодії; як фактори, від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи, що задовольняє такі теоретичні навчальні концепції, як: цілісність структури особистості й процесу засвоєння нею знань, єдність діяльності, свідомості та відносин, а також єдності розгляду внутрішніх і зовнішніх факторів [1, с. 100–101].

Розкриваючи залежність розвитку особистості від соціальних умов, психологи (Л. С. Виготський, О. Д. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн та ін.) підкреслюють, що людина як унікальна система особистісних смислів, індивідуально своєрідних способів упорядкування зовнішніх вражень і внутрішніх переживань є активним суб'єктом діяльності. У зв'язку з цим, визначення педагогічних умов формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, спирається, насамперед, на психолого-педагогічний принцип єдності свідомості й діяльності, відповідно до якого діяльність людини зумовлює формування її свідомості, усіх її психічних якостей, котрі, у свою чергу, спрямовують і регулюють практичну діяльність людини.

Педагогічні умови, що зумовлюють ефективність діяльності, підпорядковані зовнішнім (об'єктивним) і внутрішнім (суб'єктивним) чинникам, які загалом складають взаємозумовлену й взаємопов'язану цілісну систему, що становить спільну діяльність педагога і студента. Наявність цих підсистем (зовнішніх і внутрішніх), які на певному етапі формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя набувають самостійності й автономності, сприяє ефективності впливу зовнішніх умов (використання відповідних технологій педагогічного впливу, зміст навчального

матеріалу, міжособистісна взаємодія учасників навчального процесу тощо) та їхньої взаємодії з внутрішніми (ступень узгодженості дій викладача та студента в процесі розв'язування певних художньо-педагогічних завдань і ставленні до студента як до суб'єкта навчання, сформованість і рівень ціннісно-мотиваційної сфери студента, нахили, уподобання, зацікавленість у досягненні професійних і творчих вершин, потреба у саморозвитку, самовираженні, самореалізації).

Взаємозумовленість внутрішніх і зовнішніх умов, де внутрішні розуміються як психічний стан суб'єкта, його думки й почуття, через які й заломлюються зовнішні впливи. Саме від внутрішньої позиції та психологічної установки особистості, зазначають психологи, залежить ефективність впливу тих чи інших дій та обставин, які сприяють формуванню її особистісних якостей.

Важливою для системи музично-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є група зовнішніх умов, що спрямовані на особистість студента, зумовлюють і спричиняють його якісні внутрішні зміни, ефективно впливають на розвиток ціннісно-мотиваційного компоненту музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, творчої активності, особистісних якостей і здібностей майбутніх фахівців.

Науковий аналіз досліджуваної проблеми уможливив визначити педагогічні умови, котрі детерміновані сутністю і змістом професійної підготовки, особливостями мистецької освіти й дають змогу ефективно побудувати процес формування музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, віддзеркалити її зміст і структуру, реалізувати способи формування музично-виконавської компетентності, забезпечити вдосконалення системи музично-виконавської підготовки майбутніх фахівців.

Такою педагогічною умовою визначено створення художньо-творчого середовища на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого та розвивального навчання як педагогічно організованого середовища, що зумовлюється специфікою професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, характеризується системністю взаємозв'язків його об'єктів, цілісністю, художньо-естетичною функціональністю, передбачає використання комплексу педагогічних впливів, які у свою чергу сприяють розвитку професійно значущих особистісних якостей, формуванню художньо-комунікативних умінь, здатності до

діалогового спілкування, творчої активності, створюють можливості для творчого самовираження і самореалізації.

Діяльність учителя є творчою діяльністю. В освітньому мистецькому просторі педагогічна діяльність відзначається своєю специфічністю, оскільки її основою є емоційно-творча сфера, що вимагає від учителя музичного мистецтва особливого підходу, поєднання таланту та натхнення. Цього навчити неможливо, але навчити творчо працювати, виявляти творчу ініціативу на ґрунті реалізації «власної системи цінностей» [3], творчо використовувати набуті знання, художньо-комунікативні вміння, творчо-виконавський досвід – головний чинник успіху формування музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Компетентнісний та особистісно зорієнтований підходи, стверджують педагоги-музиканти (Г. М. Падалка, Л. І. Паньків, О. П. Рудницька, О. Ф. Щолокова та ін.), є перспективним напрямом розвитку мистецької освіти, оскільки спрямовується на впровадження різноманітних форм діалогічного спілкування та партнерських стосунків між викладачем і студентом, розвиток особистісних якостей, таких, як самостійність у процесі художньо-інтерпретаційного спілкування, вивільнення творчої енергії, толерантність, здатність до рефлексії, артистизм, художня та мовна культура.

Компетентнісний підхід у процесі музично-виконавської підготовки сприяє самоактуалізації й самовираженню студента як особистості, виступає джерелом саморозвитку майбутнього фахівця.

Особистісно зорієнтований підхід, котрий ґрунтується на сприйнятті індивідуальності, самотності особистості як носія суб'єктивного досвіду, в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває особливої значущості, оскільки зумовлюється самим змістом музично-педагогічної діяльності, що будується на активно діалоговій природі розуміння мистецтва, емпатійній взаємодії творця та співавтор-інтерпретатора, суб'єкт-суб'єктних стосунках, творчої співучасті, що спричиняє здатність особистості підводитися до широких творчих узагальнень, ініціює духовну суверенність [8] і передбачає таку організацію діяльності, у якій інтегруються та виявляються професійно значущі особистісні якості студента й відповідно до результатів якої набуває свого сенсу художньо-комунікативна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва [9].

Теоретичні концепції особистісно зорієнтованого підходу передбачають ставлення до студента як до суб'єкта педагогічного спілкування, врахування його індивідуально-типологічних особливостей, формування цілісної особистості, що усвідомлює свою гідність, відповідає за свої вчинки, розуміє й поважає інших людей.

Метою особистісно-орієнтованих технологій є розвиток особистості, задоволення її запитів, розвиненість, розкріпачення власного «Я», самопізнання, самовизначення, самостійність, незалежність думок, створення умов для самореалізації, підкреслюючи тим самим тісний зв'язок з компетентністним підходом, що набуті знання, вміння та навички в практичній діяльності, творчо та нестандартно розв'язувати й передбачає перехід від знання навчального предмета як мети навчання до навчального предмета як засобу професійного становлення особистості; від пріоритету вузькоспеціалізованих завдань до цілісного розвитку особистості майбутнього вчителя; від субпідрядних стосунків у системі «викладач-студент» до педагогічної взаємодії і творчого діалогу, а також допомагає засвоювати методи самостійного навчання, створює умови для адаптації майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності у загальноосвітніх закладах як активних носіїв нової мистецької парадигми.

Діалогічне спілкування зумовлено специфікою музично-виконавської та музично-педагогічної творчості. Слушною є думка О. Олексюк, яка зазначає, що «діалог у музичній педагогіці – це не просто засіб, метод. Це сутнісна основа музично-освітнього процесу, його методологічний принцип, оскільки сама музика є актом міжособистісного спілкування» [5, с. 14].

Художньо-педагогічний діалог передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх учасників процесу художнього спілкування, забезпечує духовно-емоційну насиченість процесу художньо-педагогічного спілкування, формування художньо-інтерпретаційних умінь, розвиток творчої активності кожного студента.

Діалогічні ситуації в художньо-інтерпретаційній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва виникають у процесі роботи над художнім образом й пов'язані з необхідністю усвідомити зміст музичного твору, розкрити художній образ, здійснити аналіз жанрово-стилістичних особливостей, що пов'язані із закономірностями виконання, добрати відповідні методи і прийоми роботи над музичним образом. Тому в процесі художньої

інтерпретації проблемно-діалогічне спілкування передбачає розв'язування таких проблемних ситуацій, що покликані цілеспрямовано регулювати розвиток самостійності художнього мислення студентів, заохочувати досвід самостійної музично-виконавської діяльності, активізувати асоціативно-образну сферу, стимулювати творчу самостійність, спонукати до самостійного творчого пошуку в розв'язанні художньо-виконавських завдань.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Створення художньо-творчого середовища є ефективною педагогічною умовою, що ґрунтується на взаємозумовлених наукових підходах до навчання, зокрема, компетентністному та особистісно зорієнтованому.

Діалогіві засади взаємодії педагога й студента передбачають створення нового типу спілкування – художньо-педагогічного діалогу, що ґрунтується на взаєморозумінні, обміну думками і судженнями, оцінювальними підходами до художньої творчості. Результатом такої спільної діяльності є організація самостійної творчо-пошукової діяльності студентів, пізнання, засвоєння та набуття ними творчо-виконавського досвіду, здатності до самостійної творчої діяльності, саморегуляції, саморозвитку, самовираження і самореалізації у подальшій професійній і життєвій діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения (общедидактический аспект) / Ю. К. Бабанский. М. : Педагогика, 1977. 256 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. / І. Д. Бех. К. : Либідь, 2003. Кн. 2. 342 с.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / І. А. Зязюн. Черкаси : Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика / Л. М. Масол. К. : Промінь, 2006. 432 с.
5. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посіб. / Олексюк О. М. К., 2006. 188 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Падалка Г. М. К. : Освіта України, 2008. 274 с.
7. Слободчиков В. И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры / В. И. Слободчиков // Новые ценности образования: культурные модели школ. М. : Инноватор-Bennet college, 1997. Вып. 7. С. 177–184.
8. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. / Оксана Рудницька. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 358 с.
9. Стратан-Артишкова Т. Б. Творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя

музичного мистецтва. Монографія. / Т. Б. Стратан-Артишкова. Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 448 с.

REFERENCES

1. Babanskyu, U. K. (1977). *Optymyzatsyya protsessa obuchenyya (obshchedydaktychesky aspekt)*. [Optimization of the learning process (general didactic aspect)]. Moscow.

2. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannya osobystosti*. [Education of personality]. Kyiv.

3. Zyazyun, I. A. (2008). *Filosofiya pedahohichnoyi diyi*. [Philosophy of pedagogical action]. Cherkasy.

4. Masol, L. M. (2006). *Zahal'na mystets'ka osvita: teoriya i praktyka*. [General art education: theory and practice]. Kyiv.

5. Oleksyuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika*. [Music pedagogy]. Kyiv.

6. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva: (teoriya i metodyka vykladannya mystets'kykh dystsyplin)*. [Art pedagogy: (theory and methods of teaching art disciplines)]. Kyiv.

7. Slobodchikov, V. Y. (1997) *Obrazovatel'naya sreda: realizatsyya tseley obrazovannya v prostranstve kul'tury*. [Educational environment: realization of the purposes of education in space of culture]. Moscow.

8. Rudnyts'ka, O. P. (2005). *Pedahohika zahal'na ta mystets'ka*. [General and artistic pedagogy]. Ternopil.

9. Stratan-Artyshkova, T. B. (2014). *Tvorcho-vykonavs'ka pidhotovka maybutn'oho vchytelya muzychnoho mystetstva*. [Creative and performing training of a future music teacher]. Kirovograd.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕВЦОВА Олена Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

SHEVTSOVA Olena Borysivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music Art and Methods of Music Education of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 06.04.21 р.

УДК [378. 016:78]:793. 3

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-149-154

ЯКИМЧУК Олена Миколаївна – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та хореографії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2276-6061>
e-mail: mirigol@ukr.net

СОМИК Олександр Миколайович – доктор філософії, викладач кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та хореографії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6576-3509>
e-mail: mirigol@ukr.net

УТЕШЕВА Наталія Михайлівна – викладач Літінської музичної школи
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6723-0212>
e-mail: mirigol@ukr.net

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІН
СТУДЕНТАМ-ХОРЕОГРАФАМ У ПРОЦЕСІ ЇХНЬОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Фахову підготовку вчителя хореографії у нашій країні можна отримати, навчаючись у наступних закладах освіти: національних та державних університетах культури і мистецтв, державних університетах фізичної культури, національних та державних університетах, національних академіях керівних кадрів

культури і мистецтва, державних академіях культури та національних, державних педагогічних університетах. Ми розглядаємо процес фахової підготовки, який забезпечується на базі педагогічних університетів та за своїми цілями і змістом має виконавсько-педагогічне спрямування.

У зв'язку з активним впровадженням хореографічної спеціальності у педагогічних